

Ще одним поширеним способом творення юридичних термінів, особливо коли мова йде про багатокомпонентні терміни-словосполуки, є абрєвіація, яка має на меті скоротити вихідне слово для зручності вживання. На думку В. Резнік, серед таких найкраще задовольняють потребу у спрощенні складних юридичних термінів акроніми: *FamR* – *Familienrecht*, *VwVfG* – *Verwaltungsverfahrensgesetz*, *FHG* – *Fachhochschulgesetz* [4, с. 47].

Отже, особливістю правничої лексики німецької мови є її вираження як в окремих словах, так і складних словосполуках з різною кількістю компонентів. При цьому перша група є чисельнішою. Поруч з деривацією та абрєвіацією у словотворі німецької юридичної термінології вагоме місце посідає двокомпонентне словоскладання, яке є найпродуктивнішим способом утворення нових термінів права, а також надає поштовх активному вживанню акронімів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гінка Б. І. Лексикологія німецької мови. Лекції та семінари: [навч. посіб.] / Б. І. Гінка. – [3-тє вид., переробл. і доп.]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 416 с.
2. Коваленко А. Я. Науково-технічний переклад / А. Я. Коваленко. – Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2004 – 284 с.
3. Лепухова Н. І. Особливості утворення та функціонування лексичних одиниць у німецькій мові права / Н. І. Лепухова // Наукові записки НДУ ім. Гоголя. Філологічні науки. – 2011. – С. 88–90.
4. Резнік В. Г. Німецька термінологія права як особлива терміносистема (на матеріалі термінів адміністративного права Німеччини) / В. Г. Резнік // Лінгвістика. – 2013. – № 1. – С. 42–50.
5. Школьна Н. О. Утворення термінів у німецькій фаховій мові промислової автоматизації / Н. О. Школьна // Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Сер. «Філологічні». – 2014. – Вип. 49. – С. 143–145.

Сушко Марія

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Бияк Н. Я.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ОНІМА У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У статті висвітлено функціональне навантаження літературних онімів у художніх текстах. Розглядаються та детально пояснюються класифікації функцій власних назв у творах, які були запропоновані відомими вітчизняними та зарубіжними дослідниками-ономастами. Багато уваги приділяється стилістичній функції літературних онімів як основній в художніх творах.

Ключові слова: літературна ономастика, художній текст, літературний онім, власна назва, функція.

Довгий час відмінності між реальними та літературними онімами спонукали вчених до виділення окремих функцій поетонімів, які не притаманні реальній ономастиці. Так, дослідженнями функціонального навантаження поетонімів займалися такі відомі вітчизняні та зарубіжні ономасти як Ю. А. Карпенко, В. М. Калінкін, О. В. Суперанська, Л. О. Белей, М. Р. Мельник, Г. Лукаш, В. Н. Михайлов, Д. Лампінг, Ч. Косиль тощо.

Метою нашої статті є аналіз класифікацій функцій літературних онімів у художніх текстах, які розглядали у своїх працях дослідники ономастики.

Функціональне навантаження реальних власних назв обмежується номінативною функцією, диференціюванням однорідних об'єктів, зазвичай нейтральним забарвленням. Літературні оніми, у свою чергу, виконують конкретне ідейно-естетичне та інші завдання письменника, реалізують його задум. Це дає підставу говорити про актуалізацію їх стилістичних можливостей на змістовому рівні. Тут поетоніми являють собою цілу систему лінгвістичних і екстралінгвістичних характеристик, а їх зміст стає ясним у художньому описі образу, який вони номінують [8, с. 85]. Таким чином, функціональне навантаження літературних онімів виходить за рамки номінативної функції. Насамперед, вдалий підбір ономастичної лексики сприяє повноті, завершеності твору, здатний відобразити індивідуальний стиль письменника, показати його майстерність на тлі суспільно-політичної реальності і навіть його світогляд. Завдання кожного поетоніма залежить від мети письменника. У його руках власна назва стає одним з найважливіших стилістичних засобів твору. Він намагається свідомо чи несвідомо підібрати своїм персонажам такі іменування, щоб досягнути гармонії цілого образу. Як наслідок, власні назви у творах завжди є багатофункціональними і дуже важливо читачу їх зрозуміти, щоб сприйняти задум автора.

На сьогодні вже багато ономастів-науковців досліджували функціонально-стилістичні особливості поетонімів, та в деякий пунктах серед них немає єдності.

Ю. А. Карпенко виділяє лише номінативну та стилістичну функції поетонімів, називаючи основною другу. Однак, останню можна розділити на ще декілька видів функцій: 1) інформаційно-стилістичні: номінативна, ідентифікуюча, описова, фонові, соціальна, локалізуюча; 2) емоційно-стилістичні: характеристична, емоційно-оцінна, експресивна, алюзивна та символічна [6, с 10–15].

Так, М. Р. Мельник називає такі можливі функції літературних онімів: 1) номінативна – здатність називати образи (може стати головною, коли переважає денотативний компонент семантики); 2) хронотопічна – відіграє провідну роль, коли онім вказує на певний час, місце або одну з цих двох координат; 3) характеристична (охарактеризовує персонажа за його зовнішніми ознаками чи людськими якостями); 4) функція виразовості, образності, тропейності; 5) експресивна; 6) текстотвірна [3, с. 15–16].

Відомою в літературній ономастиці є класифікація функцій А. В. Суперанської. Взввши за основу поділу літературних онімів їх призначення, вона виділяє наступні функції: 1) апелятивна (закликаюча); 2) комунікативна (ім'я відоме співрозмовнику і є основою повідомлення); 3) дейктична (назва вказує на об'єкт); 4) експресивна (назва виражає певні емоції, почуття) [8].

Цікавою нам видалася позиція В. М. Калінкіна, який писав, що «досвід, надбаний ономастами, дає підставу стверджувати, що створення «ідеальної» таксономічної системи функцій поетонімів, найімовірніше, неможливе»[5]. Цей факт він пояснює тим, що в принципі поява в поетонімів нових функцій буде спостерігатися і надалі. Це пов'язано з нескінченністю художнього пошуку. Сам науковець пропонує такий поділ функцій поетонімів: 1) мовні (номінативна, ідентифікаційна, диференційна); 2) характеристичні; 3) власне поетичні, які дають змогу використовувати онім у виразових цілях [5, с. 24].

Л. О. Белей пропонує класифікувати функції поетонімів, орієнтуючись тільки на літературно-художню антропонімію. Так, дослідник виділяє 4 типи онімів [1, с. 8–10]:

1. Нейтральні (не несуть жодного конотативного значення).

2. Характеристичні, які за їх провідним функціональним забарвленням поділяються ще на чотири підгрупи: а) національно (чи регіонально) значущі антропоніми, які створюють національний колорит твору, можуть мати різне конотативне значення;

б) хронологічно значущі (характерні історичним художнім творам), які сприяють локалізації твору у певному часі; в) соціально значущі, які свідчать про соціальний статус персонажів, їх походження (міське чи сільське), освіту, професію тощо; г) характеристично-оцінні оніми, що дають персонажу емоційно-експресивну оцінку; вони, у свою чергу, поділяються на експресивно-оцінні (експресія та різні ступені її вияву) та інформаційно-оцінні (оцінка розшифровується внутрішньою формою оніма).

3. Дейктичні оніми вказують на реальний прототип героя або його протонім.

4. Ідеологічні поетоніми – зараз таких майже не існує, вони можуть пропагувати певні політичні сили. Таке відбувалося, наприклад, під час панування більшовицької чи нацистської ідеології.

Своїми поглядами щодо способу поділу поетонімів ділиться Г. Лукаш. При цьому вона спирається на прагматичну природу значення оніма: «у результаті асоціативно-образного мислення власна назва збагачується новим значенням, убираючи нові настрої та враження й набуваючи нової конотативної семантики» [2, с. 186]. Отже, їй належить виділення наступної системи функцій поетонімів: 1) стилістична; 2) емоційно-оцінювальна; 3) соціально-оцінювальна; 4) культурно-історична [2, с. 187].

В. М. Михайлов називає такі функції поетонімів: характеристичну, ідеологічну, локалізаційну, структурно-композиційну [7, с. 16–17].

Питання функціонального навантаження онімів опрацьовували і такі зарубіжні науковці як відомий чеський вчений Ч. Косиль, який виділяє 9 функцій художніх онімів: ідентифікаційно-диференційна, функції локалізації в часі та просторі, інформаційно-дидактична, соціологічна (дані про суспільний стан, національність, освіту тощо), алюзійна (посилання на конкретні особи чи місця), емотивна (автобіографічні оніми), семантична (характеристична) та експресивна. [10, с. 25].

Не менш відомою є класифікація функцій поетонімів німецького вченого Д. Лампінга: 1) ідентифікаційна (номінативна); 2) ілюзійна (власні назви створюють у свідомості читача ілюзію реального світу); 3) міфологізуюча (читачі мають змогу уявити героя, його характерні риси); 4) характеристична (назва несе певну інформацію); 5) акцентуюча і констеляційна (підкреслюють зв'язок носіїв власних назв); 6) перспективізаційна (визначення перспективи персонажу); 7) естетична (пов'язана з формою назви, її твірною основою) [9].

До цього розмаїття класифікації та функцій, які ми розглянули, можна додати ще низку завдань поетонімів, які виділяє Д. Янчура [4, с. 111–112]:

1. Семіотична, яка включає в себе: а) репрезентативну (функція визначення, ідентифікації або денотації) та б) описову (функція характеристизації або кваліфікації).

2. Композиційна, що поділяється на: а) текстотвірну (конкретний онім може стати інформативним ядром тексту, відобразити основну його ідею), б) хронотопотвірну (у такому випадку онім конкретизує та окреслює художній простір, формує часові параметри), в) стиснення змісту (онім акумулює спектр значень та стає одним із засобів економії мовних зусиль).

3. Когнітивна функція відображається в іменах-алюзіях, які роблять читачу «натяжки» на певний художній твір, образ, сюжет, історичну подію тощо.

4. Комунікативно-прагматична, до якої належать: а) стимулювальна (реалізовується завдяки графічному оформленню – написанню з великої літери; навіть форма поетонімів здатна допомогти читачу правильно зрозуміти ідею твору, інтерпретувати його та віднайти ключові моменти змісту), б) апелювальна (здатна викликати у читача ті емоції, які пов'язані із значенням поетонімів і знаходяться в їх

асоціативному та семантичному полях), в) емотивна (пробуджує процес осмислення асоціативного та семантичного полів онімів), г) діалогізувальна (реалізує контакт між автором та читачами, що гарантує успішність творчої комунікації) [8, с. 111–112].

Отже, така велика кількість класифікацій функцій літературних онімів свідчить про їх здатність виконувати у художніх текстах різноманітні завдання автора – охарактеризувати носія власної назви за різними ознаками, викликати у читачів певні асоціації, емоції, створювати алюзію тощо, а не лише називати героя чи місце події. Важко зібрати в одну класифікацію усі можливі функції, адже, з одного боку, науковці використовують різні підходи до їх аналізу, а, з іншої сторони, фантазія письменника також не обмежена – він може надавати своїм поетонамам зовсім інші якості, за якими стоять нові функції.

На наш погляд, найбільш повною та упорядкованою є класифікація Ю. А. Карпенка, який виділяє всього лише дві функції літературних онімів – номінативну та стилістичну, у якій вже далі виділяє окремі підвиди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ-ХХ ст. / Л. Белей – Ужгород. – 1995. – 120 с.
2. Лукаш Г. П. Семіотика конотонімів: знак і символ / Г. П. Лукаш // Лінгвістика. – 2013. – № 2 (29). – С. 186–193.
3. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / М. Р. Мельник. – Одеса. – 1999. – 18 с.
4. Янчура Д. Функційне навантаження онімів та проблема становлення метамови літературної ономастики / Д. Янчура // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2018. – Вип. 47. – С. 108–112.
5. Калинин В. М. Литературная ономастика или поэтика онама: методические указания к спецкурсу / В. М. Калинин. – Донецк. – 2002. – 39 с.
6. Карпенко Ю. А. Специфика имени собственного в художественной литературе / Ю. А. Карпенко // *Onomastica*. Т. 31. – Warszawa. – 1986. – С. 6–22.
7. Михайлов В. Н. О специфике литературной ономастики / В. Н. Михайлов // Вопросы стилистики: Стилистика художественной речи: межвузовский научный сборник. – Саратов: Изд. Сарат. ун-та. – 1988. – С. 3–19.
8. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ». – 2012. – 248 с.
9. Wilkoń A. Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego / A. Wilkoń. – Wrocław. – 1970.
10. Kosyl Cz. Nazwy własne w prozie Jarosława Iwaszkiewicza / Cz. Kosyl. – Lublin: UMCS. – 1992. – 138 s.

Тураш Олена

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Гарасим Т. О.

THE LINGUISTIC AND STYLISTIC PECULIARITIES OF SPEECH IN POLITICAL DISCOURSE

The article is devoted to the analysis of expressive means and stylistic devices in the inaugural speech of Barack Obama. It is proved that the category of expressiveness forms a system, the function of which is not only to give the distinctiveness to the message, but also to influence the recipient.

Key words: *political discourse, political speech, stylistic devices, expressive means, stylistics.*